

JOSEF BROŽ

Narozen: 1965, Litoměřice

V listopadu 1989: v emigraci ve Francii

Zaměstnání v roce 1999: novinář

Zaměstnání v roce 2019: novinář na volné noze

Realizace rozhovorů: Pavlína Havlová a Miroslav Vaněk, Praha, duben 2017 a květen 2018

PH: *Původní rozhovor před dvaceti lety končil rokem 1992, vaším návratem z Francie. Jak šel váš život dál, jak vnímáte další vývoj společnosti?*

JB: Musím říct, že pozdější vývoj je plný nejenom různých zklamání, ale cítím se v mnoha směrech tak trochu zraněný. Samozřejmě člověk většinu dějinných věcí vnímá přes to, jaké má on sám takzvané úspěchy nebo neúspěchy, nebo jak prožívá svoji vlastní existenci. Pro mě je rozhodujícím okamžikem období od roku 1997 do roku 1999. To jsme se, deset let poté, sešli s několika lidmi, s Martinem Mejstříkem, Igorem Chaunem, Monikou Pajerovou, Vlastou Ježkem a Vráťou Řehákem, ve Slávii, seděl tam shodou okolností i Václav Marhoul, který sedí ve Slávii asi dost často normálně, a sepsali jsme tam to, co později bylo veřejnosti známé jako *Děkujeme, odejděte!* Pro mě to byl podstatný moment, protože já jsem se v tom roce 1999 poprvé „vrátil“ – psychicky – z Francie. Fyzicky jsem se vrátil v 93. roce. V letech 1993–1999 jsem pracoval v novinách, od *Telegrafu* přes *Prostor*, různé jsem dělal to, co jsem ani původně neměl v úmyslu, nicméně mě to k novinářské práci nějak táhlo. A stále jsem v 90. letech řešil, jestli mám být ve Francii nebo jestli mám být v České republice. Když jsem byl tam, tak jsem měl pocit, že mi něco uniká tady. A když jsem byl

tady, tak jsem měl pocit, že je to tady stále to samé, že se nic nezměnilo, že lidi zůstávají stále stejní, že způsob myšlení je stále stejný, že i v rodinách to bude stále stejné.

A v roce 1999 vyvrcholilo mé napětí, že se tady vlastně nic nestalo, tím, že jsem obvolal všechny účastníky 17. listopadu. Protože jak jsem se toho tehdy neúčastnil, tak jsem jim říkal: Vy jste spokojení? Je tohle to, co jste chtěli, nebo ne? A všichni se shodli, že ne. Tak jsem říkal: Měli byste něco udělat. Všimněte si, že jsem se necítil být toho součástí. Oni nechtěli, v té první fázi, a to, že to posléze udělali, mi přineslo jistou míru satisfakce a mentálního návratu do České republiky.

PH: *Byl jste tady předtím skoro jako emigrant?*

JB: Přesně, já jsem se cítil ve Francii jako emigrant, teď jsem se vrátil zpátky do vlastní země a byl jsem emigrant ve vlastní zemi. Člověk odjížděl ven s pocitem, že už se sem nikdy nevrátí, vlastně jste zavřela dveře a veškerou energii musíte věnovat tomu, abyste se integrovala do nové společnosti, kterou jste si zvolila. A najednou vám dveře někdo otevřel a vás to bere jako průvan zpátky. Jakákoliv situace ve Francii, když se něco nepovedlo, byla dvakrát tak těžká, protože jsem věděl, že mně docházejí síly bojovat. Tak jsem si jednoho dne řekl – nebudu vést zápasy, které jsou nad moje síly. A rozhodl jsem se vrátit zpátky, abych zjistil, jestli sem patřím. To mi trvalo do roku 1999, kdy jsem vyvolal tenhle apel, který měl nějaké trvání a skončil tím, že Martin Mejstřík se dostal do Senátu.

Myslím, že spoustu věcí vidím kritičtěji než ostatní. Nechci si zastírat problémy. Ve společenských mechanismech a strukturách nového režimu se odehrávají věci, které je lepší nevidět, protože když o nich víme, tak nás oslabují a vyvolávají v nás nějakou míru deziluze. V povaze člověka je, pokud tedy chce mít nějakou perspektivu, neříkat si stále dokola, jak je to špatné. Jsme zase zpátky tam, kde jsme byli: nad námi je někdo, kdo nám vládne, a my si to necháme líbit! Mnohdy je to ještě horší, než to bylo předtím, protože tehdy to vypadalo, jako že je nám to vnucené nějak zvnějšku, řekněme Sovětským svazem, ale tady jsme si to vnutili sami.

Za to, co se odehrává tady, cítím nějakou míru spoluzodpovědnosti, ale to neznamená, že by to šlo tak daleko, snad kromě výzvy Děkujeme, odejděte!, že bych měl pocit, že to můžu změnit. V roce 1999 nebo 2000, na tom přelomu, jsem si myslel, že tou vlnou, těmi padesáti tisíci lidmi, tou mentální očištěnou by se dalo smést pokrytectví společnosti,

že lidé by se měli probrat a říct si: Tohle jsme přece nechtěli. No a výsledkem je režim petrifikovaný stále víc, řekl bych, přízraky minulosti. Takové to služebnictví, že si všichni všechno nechají líbit, a pasivita, to mě hrozně rozčiluje.

Nejsem tedy spokojený s tím, co se tady stalo, a odmítám pokrytectví toho, že jsme všichni spokojení, že je to ono a je to rozhodně lepší, než to bylo předtím. Já si tím teda vůbec nejsem jistý. V mnoha ohledech si myslím, že je to mnohem, mnohem horší – v rezignaci na možnosti. Myslím, že v 80. letech, zvláště v druhé polovině, byl daleko větší potenciál, větší kapacita odporu široké společnosti, která tady teď není. Já myslím, že lidé nechtějí být svobodní, oni tu svobodu nemají. Vědí, že svoboda jim přinese jenom svízele. Ztráta tolerance je tady čím dál tím vyšší, společnost, protože není spokojená sama se sebou, si vybírá oběti, na kterých si zgustne. Typickou ukázkou jsou uprchlíci – ti jsou na tom ještě hůř než my, ale oni nám něco chtějí vzít, takže my máme strach.

PH: *Vnímáte ve svém životě ještě nějaký předěl?*

JB: Jistým způsobem mě samozřejmě zajímalo, když Česká republika vstoupila do Evropské unie, jaký to bude mít vliv. Musím říct, že třeba i v rovině politiky těch prvních pár let jsem to považoval za jednoznačnou výhru, vítězství a opravdovou integraci do konglomerátu civilizačního celku. Ale mám pocit, že se politika ztratila lidem jako šance. A Babiš s jeho byznysovou politikou to definitivně uzavřel. Politické strany se nestaly prostředkem k angažmá lidí, kteří chtějí společnost proměnit, ale jsou opět nástrojem útlaku. Dostali jsme se do fáze manažerského postkapitalismu, který se občas vydává za výraz občanské společnosti.

Já se snažím být vyvážený, říkat pro i proti, ale vnitřně to cítím jako obrovskou prohru. Ani ne tak jako deziluzi a zranění, ale fakt jako porážku. Jako porážku všeho, co jsme chtěli. Vždyť oni nejen že to ukradli, ale oni nás z toho úplně vyřadili.

PH: *Jak vnímáte pětileté působení Zemana?*

JB: Já si myslím, že to je výraz demokratického vládnutí. On lidem říká, co si lidé říkají v hospodách, a vytváří jim zdání legitimacy. Tady v tom národě je velká zábava si zasprostáčit, v tomhle Zeman není až tak úplně unikátní. On to pouze dovedl do nějaké míry dokonalosti.

PH: *Myslíte, že jsme se vyrovnali s komunistickou minulostí?*

JB: Já si myslím, že jeden z velkých úkolů, který stále není dokončen, je přijmout to, že komunisté nebyli jenom zločinci, ale že

to byli taky lidé, kteří se zasloužili o osvobození země. Přijmout bez jakýchkoliv předsudků, že to byla nejširší odbojová organizace tady. Že ti vojáci, o kterých se tady mluví, byli všichni de facto postřílení, když přijel Heydrich, a jediní, kdo udržoval nějaký odboj, byli komunisté. Samozřejmě s nějakou asistencí Sovětského svazu. Podobně i ve Francii měli komunisté velký vliv. Bylo jasné, že půjde o hodně. Ve Francii to vyhrál de Gaulle a už za války postřílel spoustu komunistů v rámci operací gaullistů proti komunistům, ale tady vyhráli komunisté, takže to bylo těsně. Myslím si, že jeden z velkých úkolů je tuhle paměť integrovat do naší společnosti a nevyčleňovat ji a nedělat z toho ďábla, kterého musíme z těla společnosti vymýt. S dědictvím minulosti se lze vypořádat pouze tím, že ho pochopíme. Nikoliv že se s ním budeme vypořádávat tak, že ho budeme například falšovat nebo že budeme dělat pořádek typu bratři Mašínové: že byli největší hrdinové proto, že postříleli nějaké pošťáky atd. Já toto považuju za strašidlo, které tady bude tak dlouho chodit, dokud mu to umožníme, dokud ho neakceptujeme. Ve společnosti je patnáctiprocentní Komunistická strana Čech a Moravy, je to legální politická strana. Kdyby byla nelegální nebo kdyby byla teroristická nebo nedemokratická, tak už by ji snad zakázali, takže pokud tady někdo bojuje proti

komunistům a komunistická strana není zakázaná, tak zkrátka musíme s tou regulérní pamětí žít.

Já vám to řeknu ještě takhle. Můj dědeček byl ve dvou koncentračních táborech. V Terezíně a v Buchenwaldu. Teď se mě všichni ptají: A on byl jako Žid? Já říkám: Ne, on byl komunista. Byl možná tvrdý komunista, ale kdo se kdy zabýval historií tábora, jako je Buchenwald nebo Terezín, tak ví, že komunisté tam měli například odbojové skupiny. Mezinárodní odbojové skupiny uvnitř jim zajišťovaly třeba potraviny atd. Takže dokud nebudeme schopní pochopit, že i tihle lidé mají právo na svoji paměť a že to nebyli jenom zločinci, zrádci, kteří nám tady budovali odsouzeníhodný režim, tak budeme neustále žít v nějaké mlze svých předsudků.

Já chápu, že někdo může říct: No jo, mně komunisté popravili celou rodinu. Ano, ale nacisté sem přijeli, popravili špičky národa a komunisté proti tomu bojovali. A to, že komunisté potom vyhráli a bojovali s těmi, kteří bojovali proti nim, to je prostě součást paměti. Můžeme potkat pět komunistů a každý bude jiný, stejně jako potkáme pět různých lidí jako demokratů. Takže myslím, že je vždycky důležité, jakou kdo má konkrétní zkušenost s kým.

PH: Říkal jste, že nemáte moc něco zlepšit nebo ovlivnit. Jak to tedy zařídit, abychom ji měli?

JB: Jedna věc je protest typu Děkujeme, odejděte! Další potenciální protest typu, že nevolíme. Já jsem před několika lety četl od poměrně vysoce postaveného analytika v nějakém think tanku, že to je jedna z možností, jak občanskou společnost probrat k tomu, aby pocítila, že má skutečně nějaký vliv. Také by tu měla být širší diskuse. Na české diskusi mi vadí takové to zápecnictví, že na sebe házíme navzájem nějaké s prominutím sračky z jedné pece na druhou, ale nikdy se nesnažíme pochopit, proč to ten druhý dělá. Protože třeba někdo nemá práci, tak volí Zemana, líbí se mu, že mluví stejně jako on v té hospodě. Ale Zeman je tak chytrý, že je schopen i tam za ním, za tím člověkem, vyjet. Je to populismus? Je to populismus. Ale populismus a demokracie nejsou nepropojitelné záležitosti.

PH: Zdá se mi, že vaší životní filozofií je neposuzovat lidi podle nálepky.

JB: Já posuzuju lidi podle toho, jak se s nimi setkám a jakou s nimi učiním zkušenost. Já jsem se jednou takhle nechal unést – o jednom člověku jsem věděl, že to byl udavač. Pak jsem se s ním sešel a on mi vyprávěl, jaké to tehdy na škole bylo, čemu on věřil, čemu on sloužil, a nevyšel mi z toho jako špatný člověk.